Załącznik nr 3 do zarządzenia Dyrektora Instytutu nr 48/21 z dnia 28 grudnia 2021 r.

PROGRAM
OCHRONY ZASOBÓW GENETYCZNYCH
POPULACJI KACZEK

2021

PROGRAM OCHRONY ZASOBÓW GENETYCZNYCH POPULACJI KACZEK

1. Słownik pojęć

1) Program ochrony – Program ochrony zasobów genetycznych populacji kaczek,
2) Instytut Zootechniki - Państwowy Instytut Badawczy (IZ PIB), podmiot realizujący i koordynujący zadania w zakresie ochrony zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich, na mocy art. 34 ust. 3 *ustawy o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich* (Dz. U. z 2021, poz. 36),
3) Krajowa Rada Drobiarstwa - Izba Gospodarcza (KRD - IG) – podmiot prowadzący ocenę wartości użytkowej drobiu,
4) Grupa Robocza – Grupa Robocza ds. ochrony zasobów genetycznych drobiu powołana zarządzeniem Dyrektora Instytutu Zootechniki PIB.

2. Historia ras

Kaczki pekin krajowy (P-33)

Pozyskano z materiału krajowego utrzymywanego początkowo w Zakładzie Doświadczalnym Pawłowice, a następnie w Małym Klinczu, gdzie zostały przekrzyżowane kaczkami importowanymi z Holandii. Następnie materiał ten przeniesiono do Borowego Młyna. Z uwagi na likwidację fermy stado selekcyjne, liczące 159 kaczorów i 541 kaczek, przewieziono w maju 1978 r. do Stacji Testowej Drobiu Wodnego – Dworzyska. Jesienią 1978 r. zestawiono, unikając spokrewnienia do trzech pokoleń wstecz, 65 stadek selekcyjnych w proporcji 1:3 lub 1:4. Łącznie było to 65 samców i 207 samic. Celem tych kojarzeń było pozyskanie piskląt o znanym pochodzeniu, gdyż różny wiek rodziców uniemożliwiał ocenę cech reprodukcyjnych. Odchowano 668 kacząt z których, kierując się pochodzeniem i stanem zdrowia, zestawiono w grudniu 1979 r. 16 grup ptaków liczących po 5 kaczorów i 15 kaczek. W 1980 r., po przeprowadzeniu brakowania zdrowotnego, utworzono 30 stadek selekcyjnych, każde w proporcji płci 1:5. Z tego materiału uzyskano w 1981 r. 968 kacząt o znanym pochodzeniu, które po ocenie zdrowotnej zestawiono w 8 powtórzeniach, po 11 samców i 35 samic. W następnych latach (od 1983 r.) przyjęto zasadę reprodukcji kaczek co dwa lata i utrzymanie populacji w czterech podgrupach. Z uwagi na potrzebę ograniczania kosztów utrzymania stopniowo ulegała ograniczeniu wielkość populacji od 44 kaczorów i 136 kaczek do 24 kaczorów i 72 kaczek w 1984 r. Dokumentacja hodowlana prowadzona jest od 1978 r. Obecnie stado jest utrzymywane w Stacji Zasobów Genetycznych Drobiu Wodnego w Dworzyskach - Zakład Doświadczalny (ZD) Kołuda Wielka, należącej do Instytutu Zootechniki PIB w Krakowie.

Kaczki pomniejszone (K-2)

Wytworzono w latach siedemdziesiątych XX wieku w ówczesnym Oddziale Hodowli Drobiu Wodnego Dworzyska należącym do Centralnego Ośrodka Badawczo-Rozwojowego w Poznaniu. Od 1975 r. gromadzono i namnażano grupowo dzikie kaczki krzyżówki *(Anas platyrhynchos L.)* odznaczające się przewagą białego upierzenia. U kaczorów nie udało się wyeliminować ciemnych piór, zwłaszcza na końcówkach skrzydeł i tzw. lusterka w związku ze sprzężeniem tej cechy z płcią, dlatego w 1978 r. zastosowano krzyżowanie posiadanej populacji z wybranymi kaczorami w typie pekin o niskiej masie ciała. W 1980 r. dokonano oceny cech reprodukcyjnych i mięsnych małych kaczek w czterech grupach. W pierwszej i drugiej grupie zestawiono ze sobą białe kaczki mieszańce, natomiast w trzeciej i czwartej kaczory mieszańce z dzikimi kaczkami krzyżówkami o przewadze białego upierzenia. Uzyskane w omawianym pokoleniu kaczki potomne zestawiono ze sobą losowo kierując się nadal zasadą odrzucania osobników o ciemnym upierzeniu. Dodatkowym kryterium selekcyjnym był kształt i masa ciała zbliżone do dzikiej kaczki, a także wyraźnie zaznaczone cechy mięsne. W wyniku tej pracy uzyskano populację o wyrównanym pokroju, która od 1982 r. utrzymywana jest w czterech podgrupach i poddawana corocznej ocenie cech reprodukcyjnych oraz reprodukcji wraz z oceną cech mięsnych co drugi rok. Dokumentacja hodowlana prowadzona jest od 1980 r. Obecnie stado jest utrzymywane w Stacji Zasobów Genetycznych Drobiu Wodnego w Dworzyskach - ZD Kołuda Wielka, należącej do Instytutu Zootechniki PIB w Krakowie.

Kaczki pekin duński (P-8)

Pozyskano z piskląt wylężonych z 600 jaj, które zakupiono w firmie Danish Poultry Houses (Dania) w 1978 r. Stanowiły one stado rodzicielskie. Kaczki wyróżniały bardzo dobre wskaźniki reprodukcji oraz dobre cechy mięsne. W krzyżowaniu z rodami hodowlanymi i innymi stadami zachowawczymi wykazywały dużą zdolność kombinacyjną. Ptaki te włączono do zasobów genetycznych populacji kaczek w 1983 r. i poddano stałej ocenie pod względem cech reprodukcyjnych i mięsnych. Dokumentacja hodowlana prowadzona jest od 1978 r. Obecnie stado jest utrzymywane w Stacji Zasobów Genetycznych Drobiu Wodnego w Dworzyskach - ZD Kołuda Wielka, należącej do Instytutu Zootechniki PIB w Krakowie.

Kaczki pekin krajowy (P-11)

Doskonalono w fermie Gaik-Brzezowa, następnie jako ród rezerwowy utrzymywano w Rolniczym Zakładzie Doświadczalnym Jurczyce należącym do Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, a później jako stado zachowawcze w Rolniczym Zakładzie Doświadczalnym Szczodre, należącym do Akademii Rolniczej we Wrocławiu. Kolejnym etapem było przeniesienie rodu do prywatnej fermy w Nieciszowie k. Oleśnicy, woj. dolnośląskie. Obecnie ród P-11 utrzymywany jest w Ośrodku Hodowli Kaczek w Lińsku, woj. kujawsko-pomorskie.

Kaczki pekin krajowy (P-22)

Doskonalono w fermie Borowina. Materiał wyjściowy stanowiły kaczki krajowe, które przekrzyżowano z kaczorami Pekin importowanymi z Niemiec Wschodnich (dawnego NRD). W postaci rodu rezerwowego ptaki te następnie umieszczono w Rolniczym Zakładzie Doświadczalnym Jurczyce należącym do Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, a później jako stado zachowawcze w Rolniczym Zakładzie Doświadczalnym Szczodre, należącym do Akademii Rolniczej we Wrocławiu. Kolejnym etapem było przeniesienie rodu do prywatnej fermy w Nieciszowie k. Oleśnicy, woj. dolnośląskie. Obecnie ród P-22 utrzymywany jest w Ośrodku Hodowli Kaczek w Lińsku, woj. kujawsko-pomorskie.

Kaczki pekin francuski (P-9)

Wytworzono z kaczek wylężonych z 600 jaj, które zakupiono w firmie Jansen (Francja) w maju 1978 r. Stanowiły one materiał rodzicielski. Oceniono wielokrotnie wyniki wychowu i reprodukcji. Ptaki włączono do zasobów genetycznych populacji kaczek w grudniu 1983 r. Dokumentacja hodowlana prowadzona jest od 1978 r. Obecnie stado jest utrzymywane w Stacji Zasobów Genetycznych Drobiu Wodnego w Dworzyskach - ZD Kołuda Wielka, należącej do Instytutu Zootechniki PIB w Krakowie.

Kaczki Khaki Campbell x Orpington (KhO-1)

Wytworzono w 1979 r. kojarząc posiadane kaczki Khaki Campbell z Orpingtonami fauve. Ptaki charakteryzuje niższa niż u pekinów masa ciała oraz brązowa barwa piór. Zaliczone do zasobów genetycznych kaczek, podlegają ochronie od grudnia 1983 r. Dokumentacja hodowlana prowadzona jest od 1979 r. Obecnie stado jest utrzymywane w Stacji Zasobów Genetycznych Drobiu Wodnego w Dworzyskach - ZD Kołuda Wielka, należącej do Instytutu Zootechniki PIB w Krakowie.

Kaczki pekin angielski (LsA)

Wytworzono w latach od 1986 do 1990 (pokolenie F_1 do F_5) w Oddziale Hodowli Drobiu Wodnego w Dworzyskach w oparciu o stada kaczek A1, A2 i A3, sprowadzone w 1977 r. z firmy Cherry Valley Farms (Anglia). Przyjęty sposób krzyżowania w pięciu pokoleniach zmierzał do uzyskania u mieszańców zbliżonego udziału wymienionych grup. W każdym pokoleniu reprodukowano po sześć podgrup mieszańców, w tym trzy podgrupy mieszańców, pochodzących z odwrotnego kojarzenia rodziców. Stado zamknięte przed dolewem obcej krwi od 1986 r. uznano za skonsolidowane pod względem typu i użytkowości w 1992 r. Dokumentacja hodowlana prowadzona od 1986 r. Obecnie stado jest utrzymywane w Stacji Zasobów Genetycznych Drobiu Wodnego w Dworzyskach - ZD Kołuda Wielka, należącej do Instytutu Zootechniki PIB w Krakowie.

Pekin krajowy (P-44)

Został wytworzony w fermie zarodowej Rolniczego Zakładu Doświadczalnego Szczodre (dolnośląskie), należącego do Akademii Rolniczej we Wrocławiu. Stado kaczek rodu P-44

zostało zamknięte przed dopływem obcej krwi w 1962 r. i selekcjonowane na masę ciała oraz nieśność. W 1987 r. zmodyfikowano program hodowlany genetycznego doskonalenia poprzez zastosowanie przyżyciowej oceny zawartości mięsa i tłuszczu ze skórą. W 1993 r. kaczki przeniesiono w rejon Borów Tucholskich. Obecnie są utrzymywane w Ośrodku Hodowli Kaczek w Lińsku, woj. kujawsko-pomorskie.

Pekin krajowy (P-55)

Został wytworzony w fermie zarodowej Rolniczego Zakładu Doświadczalnego Szczodre (dolnośląskie), należącego do Akademii Rolniczej we Wrocławiu. Stado kaczek rodu P-55 zostało zamknięte przed dopływem obcej krwi w 1967 r. i selekcjonowane na masę ciała i cechy mięsne. W 1987 r. zmodyfikowano program hodowlany genetycznego doskonalenia poprzez zastosowanie przyżyciowej oceny zawartości mięsa i tłuszczu ze skórą. W 1993 r. ród przeniesiono w rejon Borów Tucholskich. Obecnie jest utrzymywany w Ośrodku Hodowli Kaczek w Lińsku, woj. kujawsko - pomorskie.

3. Uzasadnienie konieczności ochrony

Kaczki pekin krajowy (P-33)

Kaczki cechuje duża wartość dietetyczna mięsa, mała zawartość tłuszczu w tuszce i dobra jakość pierza. Nadają się bardzo dobrze do chowu przydomowego, który w swej istocie jest ekologiczny. Ptaki te wykazują dużą odporność na niekorzystne warunki środowiskowo-żywieniowe.

Kaczki pomniejszone (K-2)

Kaczki cechuje niska masa ciała, spoziomowany tułów, świadczący o dobrze zaznaczonych cechach mięsnych. Mają bardzo dobrze wysklepione mięśnie piersiowe, których proporcja w tuszce jest znaczna. W roku znoszą ok. 100 jaj odznaczających się bardzo dobrą wylęgowością. Mogą być rozpowszechnione do chowu amatorskiego i przydomowego. Stanowią cenną populację do badań nad polimorfizmem białek surowicy krwi, związków tłuszczowych we krwi oraz badań porównawczych cech jakościowych i ilościowych mięsa oraz jaj.

Pekin duński (P-8)

Kaczki posiadają wybitne walory użytkowe, dlatego wielokrotnie były wykorzystane w pracach hodowlanych, m.in. przy tworzeniu rodu hodowlanego kaczek A-55. Populacja ta może być przydatna w pracach zmierzających do uzyskania mieszańców towarowych.

Pekin krajowy (P-11)

Kaczki tego rodu są bardzo dobrze przystosowane do krajowych warunków środowiska i żywienia, a także nadają się do chowu ekstensywnego.

Pekin krajowy (P-22)

Kaczki tego rodu cechuje drobnowłóknistość mięśni piersiowych, znaczna odporność na niekorzystne warunki środowiskowo-żywieniowe oraz dobre wykorzystanie pasz gospodarskich.

Pekin francuski (P-9)

Kaczki reprezentują typ ogólnoużytkowy; mają jednak lepiej zaznaczone cechy reprodukcyjne niż mięsne. Stanowią cenną populację do badań i prac hodowlanych.

Khaki Campbell x Orpington (KhO-1)

Kaczki te reprezentuje typ nieśny, odznaczają się dużą odpornością na niekorzystne warunki środowiskowo-żywieniowe. Z tego względu oraz z uwagi na charakterystyczny wygląd (niska masa ciała i brązowa barwa piór) mogą pełnić funkcje ekologiczne na różnego rodzaju pielęgnowanych zbiornikach wodnych w parkach, ogrodach, zwierzyńcach. Stanowią one cenny materiał badawczy do prac nad polimorfizmem białek i innych związków biochemicznych krwi.

Pekin angielski (LsA)

Kaczki charakteryzuje wysoka wartość cech użytkowych przy bardzo dobrej zdrowotności. Odznaczają się zarówno wysoką liczbą znoszonych w ciągu roku jaj (ok. 150 szt.) jak również wysoką masą ciała i bardzo dobrym umięśnieniem, szczególnie części piersiowej tuszki. Stanowią bogate źródło zmienności genetycznej, którą można wykorzystać w tworzeniu nowych rodów hodowlanych. Populacja ta może być przydatna w pracach zmierzających do uzyskania mieszańców towarowych (wysoka zdolność kombinacyjna). Stanowi cenną populację do badań porównawczych z rodami hodowlanymi i innymi stadami zachowawczymi (w typie pekina).

Pekin krajowy (P-44)

Jest jednym z najstarszych i najbardziej wartościowych rodów hodowlanych w Polsce. Jest to ród kaczek mięsnych o cechach rodu żeńskiego.

Pekin krajowy (P-55)

Należy do rodów wyjątkowo cennych pod względem genetycznym i hodowlanym. Jest to ród kaczek mięsnych o cechach rodu męskiego.

Wszystkie przedstawione powyżej rasy i odmiany kaczek stanowią cenny element różnorodności genetycznej tego gatunku, która w ostatnich latach bardzo się zmniejsza w wyniku intensyfikacji produkcji.

4. Potwierdzenie statusu zagrożenia wyginięciem

Liczebność poszczególnych populacji kaczek (samców i samic - wpisanych do ksiąg hodowlanych) objętych Programem ochrony, w ujęciu dziesięcioletnim począwszy od roku

2010 przedstawiono w tabeli 1. Corocznie liczebności poszczególnych populacji kaczek aktualizowane są na stronie internetowej Instytutu Zootechniki PIB www.bioroznorodnosc.izoo.krakow.pl.

Tabela 1. Liczebność populacji kaczek (stan na dzień 1 lutego/każdego roku) w 2010 i 2020 r.

Symbol rodu	Liczba stad	2010		2020	
		samce	samice	samce	samice
P-33	1	37	190	52	213
K-2	1	34	170	59	195
P-8	1	40	182	50	211
P-11	1	102	417	110	418
P-22	1	173	543	151	565
P-9	1	35	169	47	206
KhO-1	1	37	176	60	218
LsA	1	37	186	52	215
P-44	1	228	546	160	609
P-55	1	184	529	155	572

W wyniku prowadzonych obserwacji i badań oraz przyjętych światowych rozwiązań, a także w oparciu o dane z realizacji Programów ochrony zasobów genetycznych poszczególnych populacji w Instytucie Zootechniki PIB opracowano model szacowania statusu zagrożenia ras rodzimych, dostosowany do warunków polskich. Aktualny status zagrożenia dla rasy/rodu wraz z opisem metody szacowania tego statusu znajduje się na stronie internetowej Instytutu pod adresem: http://www.bioroznorodnosc.izoo.krakow.pl/status-zagrozenia-ras. Na podstawie liczby samców i samic wpisanych do ksiąg oraz wartości wskaźnika statusu zagrożenia we wszystkich ww. populacjach kaczek stwierdzono, że obecnie rasy/rody te wymagają dalszej ochrony.

5. Cele Programu

1. Zachowanie poszczególnych populacji kaczek i zwiększenie ich liczebności docelowo do minimum:

- Pekin duński (P-8), Pekin francuski (P-9), Pekin krajowy (P-33), Pekin angielski (LsA), Mieszaniec (KhO-1) i kaczka Pomniejszona (K-2) 250 sztuk samców i samic w każdym rodzie,
- Pekin krajowy (P-11, P-22, P-44, P-55) 500 sztuk samców i samic w każdym rodzie.

Dążenie do zwiększania wielkości populacji ograniczy możliwości wystąpienia niepożądanego zinbredowania i efektu dryftu genetycznego, a w przypadku zdarzeń losowych ochroni populację przed wyginięciem.

2. Utrzymanie istniejącej zmienności genetycznej.

3. Zachowanie cech specyficznych dla poszczególnych populacji.

6. Wzorzec ras

Kaczki pekin krajowy (P-33) - upierzenie białe, łapy i dziób barwy pomarańczowo-żółtej, głowa niezbyt duża, szyja średniej grubości, grzbiet długi niezbyt szeroki. Sylwetka delikatna z bardziej spionowaną postawą. Typ ogólnoużytkowy. Masa ciała 7-tygodniowych kaczorów wynosi ok. 2500-2600 g, kaczek ok. 2400-2500 g, a dorosłych ptaków ok. 3150-3400 g, przy nieśności wynoszącej ok. 136 jaj w okresie sześciu miesięcy w pierwszym i ok. 117 jaj w drugim roku użytkowania. Barwa skorupy jaj biała.

Kaczka pomniejszona (K-2) - upierzenie białe, łapy barwy pomarańczowej a dziób pomarańczowej lub różowej, krępa i zwarta budowa ciała, szeroka pierś, delikatna i dosyć krótka szyja, proporcjonalnie do tułowia mała głowa i krótkie nogi, szeroko rozstawione, wyraźnie spoziomowane ułożenie tułowia. Masa ciała 7-tygodniowych kaczorów wynosi ok. 1600-1750 g, kaczek ok. 1450 g, a dorosłych samic ok. 1750 g, przy nieśności w okresie sześciu miesięcy wynoszącej ok. 90-100 jaj. Barwa skorupy jaj biała lub zielonkawa.

Kaczki pekin duński (P-8) - upierzenie białe, łapy i dziób barwy żółto-pomarańczowej, harmonijna budowa ciała, z nieco podwyższonym z przodu tułowiem oraz pełna i szeroka pierś. Nogi mocne i szeroko rozstawione. Masa ciała 7-tygodniowych kaczorów wynosi ok. 2700-2800 g, kaczek ok. 2600-2650 g, a dorosłych ptaków ok. 3200-3400 g, przy nieśności w okresie sześciu miesięcy wynoszącej ok. 153 jaja w pierwszym i ok. 135 jaj w drugim roku użytkowania. Barwa skorupy jaj biała, masa jaj ok. 87 g.

Kaczki pekin krajowy (P-11) - upierzenie białe, łapy i dziób barwy żółto-pomarańczowej. Budowa ciała zbliżona do kaczek typu Pekin. Odznaczają się harmonijną budową ciała, niedużą głową i dość krótką szyją, szeroką i wypukłą piersią. Masa ciała 7-tygodniowych kaczorów wynosi ok. 2750 g, kaczek ok. 2500-2600 g, a dorosłych ptaków ok. 3200-3400 g. Znoszą po ok. 137 jaj. Barwa skorupy jaj biała.

Kaczki pekin krajowy (P-22) - upierzenie białe, łapy i dziób barwy żółto-pomarańczowej. Budowa ciała zbliżona do kaczek typu Pekin. Odznaczają się harmonijną budową ciała, niedużą głową i dość krótką szyją, szeroką i wypukłą piersią. Masa ciała 7-tygodniowych kaczorów wynosi ok. 2650 g, kaczek ok. 2450-2500 g, a dorosłych ptaków ok. 3000-3200 g. Znoszą po ok. 130 jaj. Barwa skorupy jaj biała.

Kaczki pekin francuski (P-9) - upierzenie białe, łapy i dziób barwy żółto-pomarańczowej, dosyć duża głowa i długa szyja, grzbiet zaokrąglony i dosyć długi, tułów walcowaty dość

spionowany. Masa ciała 7-tygodniowych kaczorów wynosi ok. 2400-2450 g, kaczek ok. 2300 g, a dorosłych ptaków ok. 2850-3100 g przy nieśności w okresie sześciu miesięcy wynoszącej średnio ok. 157 jaj w pierwszym i ok. 127 jaj w drugim roku użytkowania. Barwa skorupy jaj biała, masa jaj ok. 83 g.

Kaczki Khaki Campbell x Orpington (KhO-1) - jasno brązowa barwa piór, u kaczorów ciemniejsza, czarno-brązowa szyja, łapy pomarańczowe, a dziób oliwkowy. Mają delikatną głowę i szyję, nieduży dość spionowany tułów, długie dość cienkie, ale mocne nogi. Masa ciała 7-tygodniowych kaczorów wynosi ok. 1700-1750 g, kaczek ok. 1600 g, dorosłych kaczorów ok. 2000 g, a kaczek ok. 1900 g. Znoszą średnio ok. 150 jaj w pierwszym i ok. 145 jaj w drugim roku użytkowania. Barwa skorupy jaj kremowa, masa jaj ok. 74 g.

Kaczki pekin angielski (LsA) - upierzenie białe, łapy barwy pomarańczowo-żółtej, a dziób żółty lub blado różowy z przebarwieniem dziobowym, szyja smukła dosyć długa, głowa średniej wielkości, harmonijna budowa ciała, pierś pełna, szeroka i wypukła, mocne nogi szeroko rozstawione. Masa ciała 7-tygodniowych kaczorów wynosi ok. 2450 g, kaczek ok. 2350 g, a dorosłych ptaków ok. 2900-3100 g, przy nieśności w okresie sześciu miesięcy wynoszącej ok. 156 w pierwszym i ok. 120 jaj w drugim roku użytkowania. Barwa skorupy jaj biała lub zielonkawa, o masie ok. 84 g.

Pekin krajowy (P-44) - upierzenie ptaków białe, łapy i dziób pomarańczowo-żółte, harmonijna budowa ciała, pozioma sylwetka, pierś pełna, szeroka i dobrze umięśniona, nogi mocne i szeroko rozstawione. Kaczka reprezentuje typ mięsny. Kaczki znoszą w sezonie nieśności ok. 140-145 jaj o białej barwie skorupy. Masa ciała 7-tygodniowych kaczorów wynosi ok. 3000-3300 g, kaczek ok. 2700-3000 g.

Pekin krajowy (P-55) - upierzenie ptaków białe, łapy i dziób pomarańczowo-żółte, harmonijna budowa ciała, pozioma sylwetka, pierś pełna, szeroka i dobrze umięśniona, nogi mocne i szeroko rozstawione. Kaczka reprezentuje typ mięsny. Kaczki znoszą w sezonie nieśności ok. 100-120 jaj o białej barwie skorupy. Masa ciała 7-tygodniowych kaczorów wynosi ok. 3200-3500 g, kaczek ok. 2800-3200 g.

7. Zakres i metody służące realizacji Programu ochrony

7.1 Ocena wartości użytkowej

Ocena wartości użytkowej prowadzona jest zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Ocena wartości użytkowej rodu (linii hodowlanej) kaczek obejmuje:

1. określenie masy ciała ptaków (samców i samic) w 3. i 7. tygodniu życia,
2. ustalenie procentowego wskaźnika przeżywalności ptaków (samców i samic) w czasie

wychowu,

3. a. ustalenie liczby zniesionych jaj od początku nieśności przez kolejne 20 tygodni produkcji – dla kaczek rodów P-11, P-22, P-44 i P-55,
   b. ustalenie liczby zniesionych jaj od początku nieśności przez kolejne 20 tygodni produkcji oraz w następnym roku produkcji – dla pozostałych rodów kaczek,
4. określenie masy jaja kontrolowanej przez 2 tygodnie, w okresie szczytowej nieśności.
5. ustalenie procentowego wskaźnika zapłodnienia jaj w każdym sezonie,
6. ustalenie procentowego wskaźnika wylęgowości z jaj nałożonych i zapłodnionych w każdym sezonie,
7. ustalenie procentowego wskaźnika przeżywalności ptaków (samców i samic) w czasie produkcji.

Ptaki w typie pekina (P-8, P-9, P-11, P-22, P-33, P-44, P-55, LsA) są oceniane dodatkowo w 7. tygodniu życia pod względem:

1. długości mostka mierzonej wzdłuż całej długości mostka,
2. grubości mięśnia piersiowego, mierzonej po lewej stronie ciała.

7.2 Ocena wartości genetycznej

W populacjach kaczek objętych Programem ochrony nie prowadzi się oceny genetycznej.

7.3 Metody doboru zwierząt do kojarzeń i zasady ich prowadzenia

W populacjach **pekina krajowego: P-11, P-22, P-44, P-55** reprodukcja i ocena potomstwa kaczek jest przeprowadzana corocznie. Wybór osobników do rozpłodu odbywa się losowo, bez stosowania selekcji pod względem cech użytkowych, a jedynie pod względem pokroju (zgodność ze wzorcem rodu) i zdrowotności. W celu odtworzenia populacji corocznie w każdym rodzie zestawia się 20 stadek, z których każde składa się z 1 samca i 7-9 samic. Warunkiem kojarzenia osobników jest brak ich spokrewnienia w dwóch poprzednich pokoleniach po stronie samic i trzech poprzednich pokoleniach po stronie samców. Metoda ta pozwala na utrzymanie współczynnika inbredu na niskim poziomie. Uzyskane potomstwo jest indywidualnie znakowane oraz poddawane ocenie wartości użytkowej w odniesieniu do cech mięsnych i nieśnych.

W **pozostałych populacjach** reprodukcja i ocena potomstwa kaczek jest przeprowadzana co najmniej co drugi rok. Wybór osobników do rozpłodu odbywa się losowo, bez stosowania selekcji pod względem cech użytkowych a jedynie pod względem pokroju (zgodność ze wzorcem rodu) i zdrowotności. W obrębie rodu wyodrębnia się po cztery podgrupy a, b, c, d dla uzyskania piskląt o określonym pochodzeniu i stosuje dobór z wykorzystaniem rotacji reproduktorów, tzn. potomstwo męskie z podgrupy „a" jest w okresie następnej reprodukcji

kojarzone z samicami z podgrupy „b" itd. Metoda ta pozwala ograniczyć inbred. Kaczory i kaczki zestawia się w proporcji płci 1 : 5, przy czym w uzasadnionych przypadkach dopuszcza się zestawienie w proporcji płci 1 : 5 - 6.

7.4 Sposób wykorzystania materiału biologicznego, piskląt i kaczek dorosłych

Materiał biologiczny (jaja wylęgowe), pisklęta i kaczki dorosłe są sprzedawane odbiorcom indywidualnym, utrzymującym małe stada towarowe w chowie przydomowym lub amatorskim, a także placówkom badawczym dla celów naukowych. Zasoby genetyczne populacji kaczek są na bieżąco wykorzystywane w programach badawczych zmierzających do tworzenia nowych rodów i mieszańców o podwyższonych wartościach cech użytkowych.

8. Zakres kriokonserwacji materiału biologicznego i sposób wykorzystania tego materiału

Do czasu opanowania techniki przechowywania zarodków ptaków lub komórek jajowych w ciekłym azocie, nie widzi się możliwości ochrony ex-situ i przechowywania materiału biologicznego.

9. Zasady organizacji i realizacji Programu ochrony

Programem ochrony zasobów genetycznych kaczek objęte są ptaki/stada danego rodu poddane ocenie wartości użytkowej zgodnie z obowiązującymi przepisami, które:

- spełniają warunki wpisu do księgi zwierząt hodowlanych danego rodu;
- charakteryzują się fenotypem zgodnym ze wzorcem rodu.

Objęcie nowego rodu Programem ochrony dokonywane będzie po uzyskaniu akceptacji Grupy Roboczej ds. ochrony zasobów genetycznych drobiu i zatwierdzeniu przez Dyrektora Instytutu Zootechniki PIB.

W realizacji Programu uczestniczą:

- hodowcy – właściciele stad chronionych populacji kaczek,
- podmioty prowadzące księgi zwierząt hodowlanych dla chronionych populacji kaczek,
- Krajowa Rada Drobiarstwa - Izba Gospodarcza prowadząca ocenę wartości użytkowej kaczek,
- Instytut Zootechniki PIB realizujący i koordynujący działania w zakresie ochrony zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich.

Za realizację Programu odpowiedzialne są Krajowa Rada Drobiarstwa - IG i Instytut Zootechniki PIB, tj. podmioty prowadzące księgę zwierząt hodowlanych dla danego rodu. Zasady współpracy i zakres odpowiedzialności określa porozumienie zawarte między tymi podmiotami (aktualnie obowiązujące porozumienie zachowuje ważność).
Koordynację działań w zakresie ochrony zasobów genetycznych kur nieśnych sprawuje Instytut Zootechniki PIB.

Zasady uczestnictwa hodowców w Programie określa umowa zawarta pomiędzy hodowcą – właścicielem stada a podmiotem prowadzącym księgę (aktualnie obowiązujące umowy zachowują ważność).

Realizacja Programu zgodnie z założeniami uwarunkowana będzie możliwościami zapewnienia środków finansowych na:

a) pokrycie kosztów utrzymania kaczek w stadach uczestniczących w Programie;
b) pokrycie kosztów wykupu materiału hodowlanego zagrożonego likwidacją, w przypadku wystąpienia takiej konieczności;
c) opracowanie metody ochrony ex-situ i utworzenie banków genów.

Podmioty zaangażowane w realizację programu będą zabiegały o pozyskanie środków finansowych na jego realizację z dostępnych programów rządowych, środków unijnych, projektów badawczych placówek naukowych oraz ze źródeł pozarządowych.

W celu wspomagania realizacji Programu mogą być podejmowane działania dodatkowe takie jak:

a) prowadzenie badań naukowych dotyczących charakterystyki populacji, a także markerów genetycznych i polimorfizmu białek surowicy krwi, rozpoznania specyficznych cech biologicznych oraz przydatności chronionych rodów do wytworzenia mieszańców użytkowych;
b) wspieranie działań związanych z promowaniem produktu markowego;
c) promowanie utrzymywania populacji chronionych w gospodarstwach drobnotowarowych, szczególnie ekologicznych i agroturystycznych.

W przypadku wystąpienia zagrożenia w utrzymaniu chronionej populacji i realizacji Programu ochrony, w tym skutkującego możliwością likwidacji rasy/rodu/linii i koniecznością przeniesienia ptaków do innego obiektu hodowlanego, na wniosek właściciela stada lub podmiotu prowadzącego ocenę wartości użytkowej i za zgodą podmiotu prowadzącego księgi hodowlane oraz koordynatora Programu ochrony, dopuszcza się odstąpienie od wymogów określonych w Programie ochrony w zakresie: liczebności, długości okresu użytkowania i zakresu kontrolowanych cech użytkowych. Powyższe zmiany wraz z okresem ich obowiązywania zostaną określone szczegółowo w aneksie do metodyki oceny wartości użytkowej oraz w umowie z hodowcą na uczestnictwo w Programie ochrony.

10. Nadzór nad realizacją oraz ocena realizacji i efektywności działania Programu ochrony

Nadzór merytoryczny nad realizacją Programu ochrony zasobów genetycznych populacji kaczek sprawuje Instytut. Grupa Robocza, działająca przy Instytucie dokonuje oceny efektywności działania Programu poprzez analizę przebiegu realizacji jego celów. Analiza ta jest wykonywana na podstawie danych przekazanych przez podmiot prowadzący księgi oraz

Koordynatora Programu ochrony. Grupa opiniuje również sprawy wątpliwe oraz może wnioskować o zmiany w Programie ochrony.

11. Piśmiennictwo z uwzględnieniem poprzednich Programów ochrony

1. IZ PIB. Program ochrony zasobów genetycznych populacji kaczek Załącznik nr 6 do Zarządzenia Dyrektora Instytutu Zootechniki PIB Nr 23/14 z dnia 27.06.2014 r.
2. Książkiewicz J., Kisiel T. (2001). Porównanie masy ciała i cech reprodukcyjnych kaczek z różnych stad zachowawczych w pokoleniach rodzicielskich i potomnych. Folia Univ. Agric. Stetin., Zoot. 41, (219): 27-34.
3. Polak G., Krupiński J., Martyniuk E., Calik J., Kawęcka A., Krawczyk J., Majewska A., Sikora J., Sosin-Bzducha E., Szyndler-Nędza M., Tomczyk-Wrona I. (2021). The risk status of polish local breeds under conservation programmes - new approach. Ann. Anim. Sci., 21, No. 1: 125-140.
4. Ustawa z dnia 10 grudnia 2020 r. o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich, Dz. U. 2021 poz. 36.
5. Wężyk S., Cywa-Benko K., Mazanowski A., Książkiewicz J., Krawczyk J. (1998). Metody ochrony przed zagładą rodzimych ras drobiu. Wyniki Oceny Użytk. Drob., 27: 77-90.

Autorzy Programu ochrony: dr inż. Jolanta Calik[1], prof. dr hab. Józefa Krawczyk[1], dr inż. Halina Bielińska[1], dr inż. Eugeniusz Wencek[2].

[1] Instytut Zootechniki PIB

[2] Krajowa Rada Drobiarstwa - IG

Program został opracowany we współpracy z podmiotem prowadzącym księgi.

Program został pozytywnie zaopiniowany przez Grupę Roboczą ds. ochrony zasobów genetycznych drobiu, zaakceptowany przez Przewodniczącą Zespołu Koordynacyjnego oraz przyjęty przez Dyrektora Instytutu Zootechniki Państwowego Instytutu Badawczego.

Wprowadzono Zarządzeniem
Dyrektora Instytutu Zootechniki
Państwowego Instytutu Badawczego
Nr 48/21 z dnia 28 grudnia 2021 r.

DYREKTOR
dr Krzysztof Duda